

стане запорукою гармонізації взаємовідносин студентів з іншими учасниками навчально-виховного процесу.

Список використаних джерел

1. Булах І.С., Долинська Л.В. Психологічні аспекти міжособистісної взаємодії викладачів і студентів: Навчально-методичний посібник. – К.: НПУ, 2002. – 114 с.

2. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація: Навч. посіб. – К.: ВЦ “Академія”. 2006. – 256 с.

3. Коберник О. Модернізація підготовки майбутніх учителів трудового навчання // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2004. - № 4. – С. 28-30.

4. Комарова І.І. Формування у майбутніх учителів культури педагогічного спілкування: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. /Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2000. – 19 с.

5. Сидоренко В. Проектно-технологічний підхід як основа оновлення змісту трудового навчання школярів // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2004. - № 2. – С. 2-4.

6. Сидоренко В. Актуальні проблеми підготовки вчителів трудового навчання в світлі реформування освіти в Україні. – 2004. - № 2. – С.41-44.

Серьогіна І.Ю.,
канд.пед.наук,
Криворізький ДПУ

ЗМІСТОВИЙ АСПЕКТ КОНТРОЛЮ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ВНЗ

В статье рассматривается содержательный аспект контроля учебной деятельности студентов высших учебных заведений.

The semantic aspect of control of educational activity of students of higher educational establishments is examined in the article.

Метою статті є аналіз контрольно-оцінної діяльності студентів та викладачів, розгляд змістового аспекту контролю навчальної діяльності.

У сучасних умовах розбудови вищої школи закономірно постає питання про підвищення якості та результативності навчальної діяльності

студентів. Засобом визначення якісних параметрів може виступати контроль як один з невід'ємних компонентів цього процесу. Він дозволяє забезпечити визначення рівня знань, практичних навичок і умінь студентів, відповідність їх знань освітнім стандартам, унести корективи у зміст, організацію і методику викладання навчальних дисциплін, у стиль діяльності викладачів, розвиток їхньої педагогічної культури і майстерності.

Аналіз науково-методичної літератури показав, що питанню контролю навчальної діяльності присвячено багато робіт. Питання технології контролю розглядали С. Архангельський, Ю. Бабанський, О. Безносюк, М. Єсіпов, М. Кларин, Л. Кудряшова, М. Махмутов, В. Онищук, І. Подласий, М. Поташник, Н. Тализіна, Д. Чернилевський та ін. Психолого-педагогічні аспекти проблеми розглядались у працях К. Делікатного, Н. Довгалевської та ін. Вивченням питання стимулювання контролю займалися В. Бочарнікова, Ф. Козак, І. Мельничук та ін.

Разом з тим, вивчення й аналіз цих джерел показали, що дослідження авторів у більшій мірі стосуються перевірки успішності і в меншій – оптимізації та інтенсифікації контролю навчальної діяльності студентів.

Змістовна сутність контролю полягає у тому, що існуючий у дидактиці загальноприйнятий принцип міцності знань вимагає, щоб у студентів були закріплені й довго зберігались свідомі, систематизовані знання, вміння та навички. З метою визначення ступеня досягнення цієї мети викладач повинен постійно спостерігати за навчальною діяльністю студентів. У такий спосіб викладач отримує інформацію про якісний стан навчальної діяльності студентів. Але в процесі систематичного спостереження це відбувається безпосередньо, а при отриманні результатів контролю опосередковано за оцінками та показниками якості та успішності (моніторинг).

Для повного визначення сутності контролю навчальної діяльності студентів ВНЗ, умов його ефективного застосування у навчальному процесі вищої школи має значення змістове наповнення ключових понять у їх проблемно-педагогічному аспекті.

Так, Т. Габай визначає, що навчальна діяльність – це діяльність, навмисно спрямована на придбання досвіду одним з її учасників. Забезпечуючи пізнання, вона дає його як прямий чи головний продукт. Цим навчальна діяльність відрізняється, зокрема, від трудової, де також відбувається придбання людиною нових чи удосконалювання попередньо одержаних знань і умінь, але лише як додатковий побічний продукт [3].

З точки зору психологічної теорії діяльності, будь-яка діяльність, у тому числі й навчальна, складається з таких елементів: потреба - мотив - ціль - завдання - дії - операції [4]. Крім зазначених елементів, прихильники даної теорії включають у структуру діяльності й умови, у яких вона відбувається.

Відмінність моделі навчальної діяльності від моделей інших видів діяльності міститься у специфіці та змісті потреб і мотивів, що викликають і спрямовують діяльність і, звичайно, що відповідають цілям, завданням, діям і операціям. А головна відмінність полягає в тому, що цілеспрямована навчальна діяльність передбачає за прямим і головним результатом зміни самого суб'єкта, тобто прямий і побічний її результати збігаються.

Розглянуті підходи дають уявлення про навчальну діяльність і відмінність її від інших видів. Але для цілей нашого дослідження ми обрали інший підхід до побудови моделі навчальної діяльності, а саме – функціональний, що відображає характер і напрям окремих елементів (етапів) діяльності. Наприклад, П. Я. Гальперін поділяє дію на три частини, визначаючи, що у кожній людській дії є орієнтовна, виконавча і контрольна частини [5].

Орієнтовна частина спрямована на встановлення характеру майбутньої дії, операцій, за допомогою яких треба виконати цю дію, та умов застосування цих операцій. Виконавча частина виявляється у здійсненні наміченого в орієнтованій частині плану дії, виконання всіх операцій з дотриманням певних умов. Контрольна частина забезпечує поопераційне спостереження за ходом виконання дії для того, щоб досягнути потрібних результатів. У цій частині при виявленні розбіжності між наміченими операціями й отримуваними результатами здійснюється корекція ходу реалізації дії.

Таким чином, вивчення літературних джерел, опитування різних категорій посадових осіб, викладачів, студентів дозволяють судити про функціональну структуру навчальної діяльності студентів і прийняти таку її структуру: мотиваційний; операціонально-пізнавальний і контрольно-оцінний компоненти.

Мотиваційний компонент навчальної діяльності визначає: що повинні усвідомити, засвоїти студенти; для чого і чому їм треба вивчати дану навчальну дисципліну, дану тему, яке їхнє значення в науці; яка історія виникнення і розвитку тих понять і теорій, що їм доведеться вивчати; що саме їм треба дізнатися і що треба засвоїти, яке основне навчальне завдання

майбутньої професійної діяльності.

У мотиваційному компоненті можна виділити такі основні навчальні дії студентів: усвідомлення ними основної навчально-проблемної ситуації, що вводить їх у предмет майбутньої роботи з вивчення навчального матеріалу; формулювання основного навчального завдання; самоконтроль і самооцінка можливостей майбутньої діяльності з вивчення навчального матеріалу.

Операціонально-пізнавальний компонент пов'язаний безпосередньо з оволодінням студентами знаннями, вміннями й навичками, передбаченими змістом навчальної дисципліни. Основне навчальне завдання при цьому поділяється на послідовні часткові навчальні завдання, і весь процес навчання міститься у розв'язанні прийнятого навчально-пізнавального завдання і системи часткових навчальних завдань.

Контрольно-оцінний компонент передбачає аналіз здійсненої студентами навчальної роботи; перевірку сформованості знань, умінь і навичок; необхідне коректування виконаної роботи.

Навчальна діяльність без контрольно-оцінного етапу, проведеного узагальнення засвоєних знань, аналізу здійсненої роботи, виділення в ній використаних методів і способів подання навчального матеріалу та належної оцінки результатів діяльності, пошуку шляхів їхньої корекції втрачає смисл.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить, що у структурі навчальної діяльності викладача виділяють ті ж елементи, що характеризують навчальну діяльність студентів: мотиваційний, операційно-пізнавальний і контрольно-оцінний компоненти. Відмінністю служить наявність у діяльності педагога яскраво вираженого підготовчого етапу. Його змістом є: аналіз раніше проведеної роботи, а також навчального матеріалу з конкретного навчального предмета; установлення мінімуму знань, умінь і навичок, якими повинні оволодіти студенти; підбір завдань з кожного розділу і теми; виготовлення дидактичних матеріалів та ін.

Мотиваційний компонент навчальної діяльності викладача складається з таких елементів: визначення ролі й місця даної навчальної дисципліни в системі підготовки майбутнього фахівця у вищому навчальному закладі; формулювання цілей і завдань майбутньої навчально-пізнавальної діяльності студентів; роз'яснення студентам плану вивчення дисципліни (теми), мінімуму знань, умінь і навичок, якими вони повинні оволодіти; вказівки щодо змісту самостійної роботи студентів на весь період навчання і щодо

конкретної теми.

Операціонально-пізнавальний компонент передбачає: виклад теми конкретного заняття; організацію і керівництво навчально-пізнавальною роботою студентів на кожному занятті; поточний контроль і оцінка навчальної роботи кожного студента на занятті; виявлення прогалин і недоробок окремих студентів в оволодінні знаннями, уміннями й навичками; поточну корекцію навчальної роботи студентів і власної навчальної діяльності педагога.

Змістом контрольної-оцінної компонента навчальної діяльності викладача виступають: узагальнення навчального матеріалу виучуваної теми в різних формах; організація і проведення підсумкового контролю й оцінки навчальної роботи кожного студента; коректування результатів навчальної роботи студентів.

Зіставлення навчальної діяльності студентів і навчальної діяльності викладачів указує на наявність у них однорідних компонентів. З погляду розглянутого процесу контролю навчальної діяльності студентів у двоєдиному процесі викладання-навчання відображаються і два види діяльності, пов'язані з контролем і оцінкою: зовнішня контрольна-оцінна діяльність, здійснювана викладачем, і внутрішня контрольна-оцінна діяльність, яка здійснюється самими студентами.

Зовнішня і внутрішня контрольна-оцінна діяльність виконуються викладачами і студентами цілком усвідомлено.

Контроль навчальної діяльності студентів має на меті установити відповідність результатів навчання, зафіксованим у навчальних планах і програмах, реальному стану їхньої навченості.

Для вищої школи діагностична функція контролю має суттєве значення і полягає у виявленні й оцінці процесу формування властивостей особистості кожного студента як майбутнього фахівця, а також рівня його знань, умінь та навичок щодо засвоєння програмного матеріалу, активності і дисциплінованості.

Наведена специфічність функціональної сторони контролю навчальної діяльності студентів у ВНЗ дозволяє нам сформувати та обґрунтувати змістовну сутність контролю навчальної діяльності студентів у процесі навчання.

Аналізуючи змістовий аспект контролю навчальної діяльності, встановлено, що контрольна-оцінна діяльність складається з окремих двох

актів контролю й оцінки. У кожному такому акті завжди є об'єкт контролю й еталон, з яким порівнюється об'єкт. Об'єктом контролю й оцінки може бути факт виконання студентами якого-небудь завдання, рівень його знань, умінь і навичок, розвиток певної якості особистості тощо. А еталоном, відповідно, є уявлення суб'єкта, що здійснює контроль, про нормативний характер (стан) об'єкта контролю. Таким представленням виступає зразок виконання контрольного акту, його поопераційний склад, прийнятий рівень розвитку якості чи властивості особистості й т.п.

На основі результатів контролю навчальної діяльності студентів відбувається процес оцінювання, що здійснюється суб'єктом контрольно-оцінної діяльності (викладачем чи студентом).

Для оцінки результатів контролю залежно від мети контрольно-оцінної діяльності суб'єкт обирає критерій і з його допомогою робить оцінку об'єкта контролю. Результат оцінювання формулюється суб'єктом у формі розгорнутої оцінки (характеристики об'єкта з погляду прийнятого критерію) чи у формі умовного знака – оцінки (зафіксований у балах результат контролю).

Як відзначає С. Архангельський, педагогічна оцінка – це послідовність дій викладача, що включає в себе постановку мети, розробку контрольного завдання (питання), організацію, проведення й аналіз результатів діяльності, реалізація яких у навчальному процесі приводить до висновку, що зумовлює цілі перевірки і її кінцевий висновок – оцінку в заліковій книжці студента [2].

Провівши контроль і оцінку навчальної діяльності студентів, рівня його знань, умінь та навичок або якої-небудь якості, викладач вживає, у разі потреби, заходи для корекції перевіреного об'єкта.

Здійснення контролю навчальної діяльності студентів є результативним тоді, коли сам контроль з огляду щодо своєї структури адекватний цій діяльності. Практичний досвід організації навчального процесу показує, що контроль навчальної діяльності студентів складається з чотирьох самостійних процесів: контрольного, оцінного, аналітичного і коректувального.

Контрольний акт – це мета та зміст контролю; оцінний акт – на підставі результату контролю відбувається оцінювання, порівняння з еталоном і за критеріями оцінки виводиться оцінка (“позначка” рівня засвоєння навчального матеріалу); аналітичний акт являє собою облік та

аналіз результатів контролю, на підставі якого відбувається коректувальний акт через визначені засоби, а результат корекції впливає на подальшу діяльність.

Аналіз літературних джерел дозволив визначити класифікацію контролю навчальної діяльності. Згідно з визначенням В. Якуніна, контроль навчальної діяльності поділяється на такі види: за масштабом цілей навчання (стратегічний, тактичний, оперативний); за етапами навчання (початковий чи відбірковий, навчальний чи проміжний, підсумковий чи заключний); за тимчасовою спрямованістю (ретроспективний, попереджувальний чи випереджальний і поточний); за частотою контролю (разовий, періодичний, систематичний); за широтою контрольованого обсягу (локальний, вибірковий, суцільний); за організаційними формами навчання (індивідуальна, групова, фронтальна); за формами соціальної опосередкованості (зовнішній чи соціальний, змішаний чи взаємоконтроль і внутрішній чи самоконтроль); за видами навчальних занять (лекції, семінари, практичні, лабораторні роботи, заліки, колоквиуми та іспити); за способами здійснення контролю (письмовий, усний, стандартизований і не стандартизований, машинний, матричний та ін.) [6].

Щодо методів контролю, то традиційно використовувалися методи усного, письмового, практичного контролю, спостереження. Останнім часом з'являються й інші методи контролю. Найбільш вдало, на наш погляд, проведена класифікація методів контролю Д. Чернилевським і О. Філатовим за такими характеристиками: яка навчальна процедура контролюється; що контролюється – хід процедури чи її результат; які завдання для перевірки ходу і результатів навчальної процедури використовуються; які відповіді тих, кого навчають, використовуються при виконанні контрольних завдань; яка частота і періодичність контролю [1].

Прогресивним методом контролю навчальної діяльності студентів є тестовий контроль. Педагогічні тести вимірюють ступінь засвоєння навчального матеріалу, оволодіння необхідними знаннями, уміннями і навичками, рівень навчальних досягнень студентів.

Для інтенсифікації процесу навчання й одержання оперативної інформації про результати вивчення окремих питань, тем чи розділів навчальної дисципліни активно застосовуються комп'ютерні технології перевірки знань, умінь і навичок студентів.

Таким чином, проведений аналіз підходів різних авторів щодо

проблеми контролю навчальної діяльності студентів вищих навчальних закладів дозволяє зробити висновок, що сутність контролю полягає в послідовному здійсненні діагностичних процедур на всіх етапах навчання у закладі, як з боку науково-педагогічного складу, так і з боку самих студентів з метою визначення рівня засвоєння знань, сформованості умінь і навичок, якостей особистості студентів для наступної корекції всіх структурних елементів процесу навчання. Широке застосування всіх його видів і форм є важливою умовою підвищення ефективності навчальної діяльності студентів.

Список використаних джерел

1. Чернилевский Д. В., Филатов О. К. Технология обучения в высшей школе: Учебное пособие. – М., 1996. – С. 124–128.
2. Архангельский С. И. Учебный процесс в высшей школе, его закономерные основы и методы: Учебно-метод. пособие. – М.: Высшая школа, 1980. – С. 15, 278–314.
3. Габай Т. В. Учебная деятельность и её средства. – М.: МГУ, 1988. – С. 76–77.
4. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. – М.: Педагогика, 1989 – Т. I. – 170с.
5. Гальперин П. Я. К проблеме внимания.// Доклады АПП РСФСР. – М., 1958. – № 3. – С. 34.
6. Якунин В. А. Педагогическая психология: Учеб. пособие. Европ. инт. экспертов. – Спб.: Полиус, 1998. – 211 с.

Драшко О.М.,
асистент,
Криворізький ДПУ

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ ОБСЛУГОВУЮЧОЇ ПРАЦІ

В статье рассматривается вопрос изучения проблемы профессиональной компетентности современного учителя обслуживающего труда на основе личностно-ориентированной технологии. Для лучшей подготовки специалиста автор предлагает применение проектной технологии, которая разрешит решить поставленные задачи.

In the article the question of study of problem of professional competence of modern teacher of labour studies is examined on the basis of personality – the oriented technology of.